

УДК 347.9

Правовий статус окремих учасників виконавчого провадження: перекладач, експерт, спеціаліст, суб'єкт оціночної діяльності

М. М. Мальський,
кандидат юридичних наук, адвокат

Проаналізовано особливості правового статусу окремих учасників виконавчого провадження – перекладача, експерта, спеціаліста, суб'єкта оціночної діяльності. Досліджено підстави та процедури залучення таких суб'єктів до виконавчого провадження відповідно до законодавства України, здійснено порівняння з особливостями правового статусу таких осіб в окремих іноземних юрисдикціях (Республіка Молдова та Республіка Казахстан).

Ключові слова: виконавче провадження, суб'єкти виконавчого процесу, учасники виконавчого провадження, транснаціональний виконавчий процес.

Мальский М. М. Правовой статус отдельных участников исполнительного производства: переводчик, эксперт, специалист, субъект оценочной деятельности

Проанализированы особенности правового статуса отдельных участников исполнительного производства – переводчика, эксперта, специалиста, субъекта оценочной деятельности. Исследованы основания и процедуры привлечения таких субъектов к процедуре исполнительного производства в соответствии с законодательством Украины, осуществлено сравнение с особенностями правового статуса таких лиц в отдельных иностранных юрисдикциях (Республика Молдова и Республика Казахстан).

Ключевые слова: исполнительное производство, субъекты исполнительного процесса, участники исполнительного производства, транснациональный исполнительный процесс

Malskyi Markian. Legal status of separate participants of enforcement proceedings: translator, expert, specialist, assessor of property

The article analyzes the peculiarities of the legal status of separate participants of the enforcement proceedings, namely, a translator, an expert, a specialist, a subject of assessment activity. The research on the grounds and procedure of involvement of such subjects into enforcement proceedings in accordance with the legislation of Ukraine, as well as comparisons with the peculiarities of the legal status of such persons in certain foreign jurisdictions (Republic of Moldova and the Republic of Kazakhstan) is conducted in the article.

Keywords: enforcement proceeding, subjects of enforcement proceeding, participants of enforcement proceeding, transnational enforcement process.

Процес виконавчого провадження у багатьох випадках супроводжується залученням осіб, інших, аніж сам виконавець, стягувач чи боржник. Саме при залученні інших осіб до виконавчого провадження виникає необхідність у чіткому регулюванні правового статусу таких учасників, як і регулюванні

© Мальський Маркіян Маркіянович – кандидат юридичних наук, адвокат

процедури їх залучення. Зважаючи на останні законодавчі зміни, що стосуються примусового виконання, доцільним є аналіз вищезазначених питань, як і дослідження зарубіжного досвіду щодо суб'єктів виконавчого процесу.

Дослідженням суб'єктного складу виконавчого процесу, зокрема учасників виконавчого провадження, займалися такі вчені, як М. Авдюков, Ю. Гринько, П. Заворотько, М. Штефан, А. Треушников, І. Морозова, М. Асадуллин, Ю. Гепп, Д. Валеев, О. Хотинська, М. Викут, В. Худенко, Є. Ятченко та ін. Процесуальне становище суб'єктів виконавчого процесу та їх співвідношення із учасниками виконавчого провадження, а також роль окремих суб'єктів досліджували С. Фурса, С. Щербак, Д. Глушкова, М. Вінциславська, Р. Ігонін, О. Верба-Сидор, С. Бочарова, Д. Малешин, Л. Ракітіна та ін. Проте значна кількість публікацій стосовно залучення таких учасників виконавчого провадження, як спеціаліст, експерт, перекладач та суб'єкт оціночної діяльності, мають характер коротких консультативних матеріалів для відповідних органів державної виконавчої служби або державних виконавців. Питання залучення зазначених суб'єктів до транснаціонального виконавчого процесу, тобто такого, що ускладнений іноземним елементом, як і загалом питання суб'єктів такого процесу, залишається нерозкритим в науковій доктрині.

Дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження дасть змогу зробити кроки в напрямку подолання проблем та прогалин законодавчого регулювання, що виникають в ході залучення таких суб'єктів, а також напрацювати способи удосконалення відповідних правовідносин. Особливо доцільним таке дослідження видається з огляду на нещодавнє реформування законодавства, що регулює виконавче провадження та необхідність приведення підзаконних нормативних актів у відповідність до новоприйнятих норм та кращих міжнародних практик. Крім того, зважаючи на темпи глобалізації бізнес-процесів та відповідно виникнення більшої кількості спорів за участю іноземного елементу, важливим є удосконалення транснаціонального виконавчого процесу, тобто такого, що пов'язаний із примусовим виконанням актів, прийнятих за результатами таких спорів.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII, (далі – Закон)¹ учасниками виконавчого провадження є виконавець, сторони, представники сторін, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна на підставі ст. 176, 177 і 229 Кримінального кодексу України, статті 51 2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

¹ Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

Зважаючи на відмінність правового статусу учасників виконавчого провадження, що полягає в обсязі прав, обов'язків та повноважень таких суб'єктів, їх ролі та обов'язковості залучення до виконавчих дій, особистого та професійного інтересу в результаті примусового виконання, зазначимо, що учасники виконавчого провадження умовно можуть бути розділені на групи:

- сторони провадження (*боржник та стягувач*);
- органи, уповноважені на виконання (*приватні та державні виконавці*);
- спеціально залучені особи (*представники, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені*).

У ході виконавчого провадження виконавець вправі, а в деяких випадках зобов'язаний залучати інших суб'єктів, що не визначені Законом як учасники виконавчого провадження. Так, для проведення виконавчих дій виконавець за потреби залучає понятих, працівників поліції, представників органів опіки і піклування, інших органів та установ. Також виконавець може передати майно боржника на зберігання іншим особам. Окрема увага повинна бути приділена правовому статусу суду в процесі виконання рішень та оскарження дій виконавців. Закон не відносить таких третіх осіб до учасників виконавчого провадження, однак, зважаючи на нормативне закріплення їх допуску та залучення до процедури примусового виконання, доцільним видається використання поняття «суб'єкти виконавчого процесу» при визначенні правового статусу останніх.

Так, у науковій думці вже сталою є позиція, що поняття «суб'єкти виконавчого процесу» є ширшим, аніж поняття «учасники виконавчого провадження», та включає останніх. Доктринальне визначення суб'єктів виконавчого процесу було запропоновано М. Вінциславською, яка зазначає, що такими суб'єктами є всі можливі учасники виконавчих процесуальних правовідносин (фізичні, юридичні особи публічного або приватного права, фізичні особи-підприємці, органи та посадові чи службові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування в межах їх компетенції, а також суб'єкти іноземного права), які беруть участь у виконанні рішень судів та інших юрисдикційних органів та наділяються певним обсягом процесуальних прав та/або обов'язків згідно із Законом². Як зазначає С. Щербак, коло суб'єктів виконавчого процесу значно ширше, ніж коло учасників виконавчого провадження³. Є. Ятченко робить аналогічний висновок про те, що не слід ототожнювати поняття «суб'єкти виконавчих правовідносин» та «учасники виконавчого провадження», оскільки останні є лише однією із груп суб'єктів виконавчого провадження⁴.

² Вінциславська М. В. Суб'єкти виконавчого процесу: автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2014. С. 19.

³ Щербак С.В. Суб'єкти виконавчого процесу // Вісник Української академії банківської справи НБУ. 2012. № 1 (6). С. 35-36.

⁴ Ятченко Є.О. Класифікація суб'єктів виконавчих правовідносин // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 56. С. 234 – 240.

У ході здійснення виконавчого провадження число та склад суб'єктів виконавчого процесу, залучених до виконання, як і їх роль, можуть змінюватися. При цьому дії, в тому числі рішення, та бездіяльність таких суб'єктів можуть безпосередньо впливати на хід виконавчого провадження. Враховуючи необхідність дотримання процесуальних вимог, забезпечення реалізації прав сторін та суспільного інтересу при примусовому виконанні, вважаємо за необхідне детальніше вивчення правового статусу та процедури залучення окремих учасників виконавчого провадження.

Експерт і спеціаліст. Згідно з ч. 1 ст. 20 Закону експерт чи спеціаліст залучається до виконавчого провадження постановою виконавця для з'ясування та роз'яснення питань, що виникають під час здійснення виконавчого провадження і потребують спеціальних знань. Наприклад, згідно з Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 року № 512/5 (далі – Інструкція), з метою належного визначення *вартості окремих видів майна* виконавець може залучати *до процесу опису майна* експертів чи спеціалістів. Закон не містить чіткого розмежування випадків, коли необхідне є залучення експерта, а коли – спеціаліста. Інструкція також не містить такого розмежування, хоча низка її положень виокремлюють конкретні підстави залучення того чи іншого суб'єкта. Так, при зверненні стягнення на аграрні розписки, якщо сторони не досягнули згоди щодо якості предметів, що підлягають передачі, виконавець відкладає виконавчі дії та залучає для визначення якості предмета застави аграрної розписки експертну установу, зазначену в аграрній розписці. Якщо експертну установу не визначено або на день виникнення спору вона не має повноважень здійснювати необхідні експертизи, виконавець за заявою сторін або з власної ініціативи призначає своєю постановою експерта.

Д.Г. Глушкова виділяє такі обставини, за яких доцільне залучення саме спеціаліста, зокрема: проведення фото- та відеозйомки під час проведення виконавчих дій; надання технічної допомоги при примусовому відкритті приміщень; оцінка майна, що ускладнена запереченням проти оцінки, проведеної виконавцем або стороною; оцінка предметів, яку складно провести виконавцю самостійно; консультації спеціаліста щодо зберігання описаного майна; залучення спеціаліста-кінолога, ветеринара при примусовому виселенні; залучення спеціаліста-педагога під час виконання рішення суду про відібрання дитини⁵.

Відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону експертом або спеціалістом може бути будь-яка дієздатна особа, яка має необхідні знання, кваліфікацію та досвід роботи у відповідній галузі. З цього випливає, що експерт, на відміну від проведення експертизи при розгляді справи судом, не обов'язково повинен бути включеним до державного Реєстру атестованих судових експертів.

⁵ Глушкова Д. Г. Участь спеціаліста при виконанні судових рішень // Форум Права. 2008. №3. С. 104–110. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08gdgvsr.pdf>

До прав та обов'язків експерта та спеціаліста належать:

- надати письмовий висновок з питань, що містяться в постанові, протягом 15 робочих днів з дня ознайомлення з постановою виконавця. Цей строк може бути продовжений до 30 робочих днів за погодженням з виконавцем;
- надавати усні рекомендації щодо дій, які виконуються в його присутності;
- право на винагороду за надані послуги *(яка відповідно до ч. 4 ст. 20 Закону разом з іншими витратами, пов'язаними з проведенням експертизи, наданням висновку спеціаліста належать до витрат виконавчого провадження)*.

Різниця між правовим статусом експерта і спеціаліста полягає у відповідальності. Згідно з ч. 4 ст. 20 Закону експерт несе кримінальну відповідальність за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків (ст. 385 КК України) та/або надання завідомо неправдивого висновку (ст. 384 КК України) під час здійснення виконавчого провадження, про що він має бути попереджений виконавцем. Для спеціаліста не передбачено кримінальної відповідальності за відповідні дії.

Водночас у частині відповідальності спеціально залучених осіб – учасників виконавчого провадження Законом визначено, що збитки, завдані сторонам внаслідок видачі завідомо неправдивого висновку, підлягають відшкодуванню в порядку, встановленому законом. Однак не деталізовано, чи така відповідальність стосується лише експерта, чи також спеціаліста, дослідження якого також оформляється висновком.

Необхідність законодавчого закріплення відповідальності експерта зумовлена наслідками, які можуть бути спричинені недобросовісними діями або недбалістю такого експерта. Наприклад, наявність письмового висновку експерта, як і суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, щодо неможливості чи недоцільності реалізації арештованого майна боржника у зв'язку із значним ступенем його зношення, пошкодженням є підставою для зняття арешту з майна. Зазначене, очевидно, може бути використано на користь заінтересованої сторони виконавчого провадження у випадку необ'єктивності експерта.

Відповідно до ст. 23 Закону експерт, спеціаліст не можуть брати участі у виконавчому провадженні і підлягають відводу, якщо вони є близькими родичами сторін, їхніми представниками або іншими особами, які беруть участь у виконавчому провадженні, або заінтересовані в результаті виконання рішення, або якщо є інші обставини, що викликають сумнів у їх неупередженості. Зазначена гарантія також є інструментом зниження ризику особистої заінтересованості відповідних учасників провадження та складення експертом чи спеціалістом необ'єктивного висновку. Водночас недостатня кваліфікація експерта чи спеціаліста не є підставою для відводу чи самовідводу.

Щодо транснаціонального виконавчого процесу, то видається доцільним залучення експерта або спеціаліста у разі необхідності оцінки майна у випадку, якщо ринкову вартість такого майна визначити в Україні складно або неможливо. Наприклад, якщо в Україні або немає аналогів такого предмета, або ж для визначення реальної вартості доцільно аналізувати вартість товару на міжнародних ринках. Це може стосуватися, наприклад, оцінки творів мистецтва, ювелірних виробів, антикваріату, рідкісних предметів, об'єктів інтелектуальної власності, техніки. Відповідний висновок експерта або спеціаліста також може бути передумовою проведення оцінки такого майна суб'єктом оціночної діяльності. Крім того, залучення експерта або відповідного спеціаліста можливе при необхідності отримання доступу, проведення опису та оцінки програмного забезпечення, комп'ютерної техніки та цифрових носіїв, а що особливо актуально зараз – альтернативних засобів розрахунків та так званої електронної валюти, наприклад, Bitcoin.

Республіка Молдова. Відповідно до ч. 1 ст. 56 Виконавчого кодексу Республіки Молдова (далі – ВК РМ)⁶ для роз'яснення питань, що виникають при здійсненні виконавчих дій, судовий виконавець з власної ініціативи або за заявою боржника або стягувача може розпорядитися про участь у виконавчому провадженні одного, а при необхідності – кількох спеціалістів. Відповідно до частини (2) ст. 56 ВК РМ в якості спеціаліста може брати участь особа, яка має необхідні знання у відповідній області, не зацікавлена в результатах здійснюваних дій і не перебуває у родинних стосунках з учасниками виконавчого провадження. Відповідно до ч. 2 ст. 57 ВК РМ спеціаліст має право на винагороду за рахунок боржника, якщо законом не передбачено інше. Спеціаліст дає висновок в усній або письмовій формі. Закон передбачає низку обов'язків спеціаліста, серед яких з'явитися за викликом; брати участь у виконавчих діях, використовуючи свої знання за фахом для надання учасникам допомоги у вирішенні поставлених питань; давати пояснення з приводу виконуваних ним дій; робити заяви, які підлягають занесенню до протоколу судовому виконавцеві або ним власноруч.

Відповідно до ч. 1 ст. 58 ВК РМ для роз'яснення питань, що виникають у виконавчому провадженні і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла та інших сферах, судовий виконавець з власної ініціативи або за заявою боржника або стягувача може призначити експертизу. Відповідно до ч. 2 ст. 58 ВК РМ експертом може бути призначена особа, що володіє спеціальними знаннями, не зацікавлена в результатах здійснюваних дій і не перебуває у родинних стосунках зі сторонами виконавчого провадження.

Отже, Виконавчий кодекс Республіки Молдова, на відміну від українського законодавства розрізняє підстави залучення експерта і спеціаліста.

⁶ Виконавчий Кодекс Республіки Молдова від 24.12.2004. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=336538&lang=2>

Республіка Казахстан. Відповідно до ст. 24 Закону Республіки Казахстан «Про виконавче провадження та статус судових виконавців»⁷ (далі – ЗРК) для роз'яснення питань, які виникають при вчиненні виконавчих дій, що потребують спеціальних знань, а також надання оцінки, продажу, транспортування, зберігання арештованого майна судовий виконавець може за клопотанням сторін виконавчого провадження або за власною ініціативою призначити відповідною постановою спеціаліста або декілька спеціалістів. У якості спеціаліста може бути призначена не зацікавлена в справі особа, що володіє спеціальними знаннями, необхідними для дачі висновку або вчинення необхідних дій. Спеціалісти мають право на винагороду за виконання роботи, що проводиться в зв'язку з вчиненням виконавчих дій. Ця винагорода та інші витрати на залучення спеціаліста належать до витрат на проведення виконавчих дій. Законодавство Республіки Казахстан відносить спеціаліста до учасників виконавчого провадження, а саме до інших осіб, що сприяють виконанню вимог виконавчого документа. На відміну від законодавства України та Республіки Молдова ЗРК не виділяє експерта в окремого суб'єкта або учасника виконавчого провадження.

Суб'єкт оціночної діяльності. Згідно із ст. 57 Закону виконавець має право залучити суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання для проведення оцінки майна у разі, якщо визначити вартість майна (окремих предметів) складно. Суб'єкт оціночної діяльності – суб'єкт господарювання залучається обов'язково для проведення оцінки за регульованими цінами, оцінки нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден. Відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»⁸ суб'єктами оціночної діяльності є суб'єкти господарювання – зареєстровані в установленому законодавством порядку фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які здійснюють господарську діяльність, у складі яких працює хоча б один оцінювач, та які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності відповідно до закону. Тобто статус суб'єкта оціночної діяльності повинен бути підтверджений відповідним сертифікатом.

Для проведення оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання виконавець виносить постанову про його залучення. Як зазначено у Роз'ясненнях Фонду державного майна України з оцінки майна під час виконавчого провадження⁹, якщо органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України, виступають замовником послуг з

⁷ Про виконавче провадження і статус судових виконавців: Закон Республіки Казахстан. URL: <http://www.krg.adilet.gov.kz/ru/pages/zakon-respubliki-kazakhstan-ob-ispolnitelnom-proizvodstve-i-statuse-sudebnyh-ispolniteley-1>

⁸ Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

⁹ Роз'яснення Фонду державного майна України з деяких питань надання послуг з оцінки майна під час виконавчого провадження. URL: http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/rozasnenia-nadania-poslug-ocinky-vukonavch-provadzhen-_3169.pdf

оцінки, законодавством передбачено обов'язкове проведення конкурентного відбору суб'єкта оціночної діяльності для надання послуг з незалежної оцінки майна з деяких питань надання послуг. З метою проведення оцінки майна боржника (зокрема, нерухомого майна) органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України, можуть самостійно вживати заходів щодо визначення суб'єкта оціночної діяльності на конкурентних засадах, зокрема, шляхом застосування електронної системи закупівель відповідно до вимог законодавства про публічні послуги, або звернутися до Фонду та його регіональних відділень і надати інформацію про об'єкт оцінки та сторони майбутнього договору про надання послуг з оцінки такого об'єкта.

Виконавець повідомляє про результати визначення вартості чи оцінки майна сторонам не пізніше наступного робочого дня після дня визначення вартості чи отримання звіту про оцінку і у разі незгоди з результатами оцінки сторони мають право оскаржити їх у судовому порядку в 10-денний строк з дня отримання відповідного повідомлення. Суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання має право на винагороду за надані ним послуги. Винагорода та інші витрати, пов'язані з наданням звіту суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, відповідно до ст. 20 Закону належать до витрат виконавчого провадження.

Слід зазначити, що за недостовірну чи необ'єктивну оцінку майна суб'єкт оціночної діяльності – суб'єкт господарювання несе відповідальність у порядку, встановленому законом, а оцінювач – кримінальну відповідальність, про що він має бути попереджений виконавцем (згідно із ст. 384 КК України). Закон також встановлює підстави для відводу суб'єкта оціночної діяльності, аналогічні до підстав відводу експерта та спеціаліста.

Республіка Молдова. Відповідно до ст. 117 Виконавчого кодексу Республіки Молдова (далі – ВК РМ) оцінка майна, яке підлягає арешту, здійснюється судовим виконавцем за середніми ринковими цінами у відповідній місцевості. Судовий виконавець зобов'язаний повідомити в письмовому вигляді сторони про факт визначення вартості майна, на яке накладено арешт, і роз'яснити сторонам їх право звернутися до оцінювача в разі незгоди з вартістю, визначеною виконавцем. Якщо оцінку майна провести складно або якщо боржник чи стягувач оскаржують вартість майна, встановлену судовим виконавцем, судовий виконавець залучає оцінювача у відповідній сфері. У разі, якщо жодна зі сторін виконавчого провадження не заперечує в установленний термін встановлену судовим виконавцем вартість майна, оцінка вважається правильною і остаточною. У разі, якщо боржник або третя особа перешкоджає доступу оцінювача до оцінюваного майна, такий боржник *позбавляється права оскаржити встановлену вартість майна*, а відшкодування збитків, завданих можливим зменшенням вартості майна, може бути витребувано з нього. Вважаємо, що зазначені правила навряд чи доцільно переймати, оскільки така процедура допускає надто широкі повноваження виконавця,

позбавляє власника майна права на судовий захист без чіткого розмежування того, які дії можуть вважатися недопуском оцінювача, а також допускає ризик реалізації майна за необ'єктивною вартістю у випадку формальної помилки щодо неотримання результатів експертизи або відповіді про незгоду з такою.

Республіка Казахстан. Відповідно до ст. 68 Закону Республіки Казахстан «Про виконавче провадження та статус судових виконавців» оцінка майна проводиться оцінювачем на підставі постанови судового виконавця, винесеної протягом 10 днів з моменту арешту та виявлення приналежності майна боржнику, шляхом: самостійного призначення оцінювача; призначення оцінювача за пропозицією однієї із сторін виконавчого провадження; доручення однієї зі сторін виконавчого провадження про проведення оцінки майна боржника. Оплата вартості оцінки майна покладається на сторони і в подальшому стягується з боржника. Аналогічно до українського законодавства ЗРК передбачає право сторін виконавчого провадження на оскарження результатів оцінки протягом 10 днів з дати ознайомлення в порядку, передбаченому для оскарження дій судового виконавця. Також сторони вправі домовитися про вартість майна, і в такому разі оцінка не проводиться. В якості спеціаліста виступає юридична особа або індивідуальний підприємець, що володіють відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про оціночну діяльність в Республіці Казахстан»¹⁰ ліцензією на право оцінки відповідного виду майна. Вважаємо за доцільне звернутися до зарубіжного досвіду в частині нормативного врегулювання порядку залучення оцінювача в профільному законі.

Перекладач. Участь перекладача у виконавчому провадженні передбачена статтею 21 Закону, відповідно до якої виконавець або сторони у разі потреби можуть запросити перекладача. Особі, яка потребує послуг перекладача, виконавець надає строк для його запрошення, але не більш як 10 робочих днів. У разі, якщо зазначена особа не забезпечить участі перекладача у визначений строк, його може призначити постановою виконавець. Перекладачем може бути будь-яка дієздатна особа, яка володіє мовами, знання яких є необхідним для перекладу. Оскільки законом не встановлено протилежного, то перекладачем може бути будь-яка дієздатна особа незалежно від того, чи є вона громадянином України. Не встановлює закон і вимог щодо освіти перекладача. Належна якість та достовірність перекладу забезпечується кримінальною відповідальністю перекладача за здійснення завідомо неправильного перекладу під час виконавчого провадження, а також за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. Перекладач має право на винагороду за виконану роботу, що належить до витрат виконавчого провадження. У випадках, передбачених ч. 4 ст. 23 Закону, перекладач підлягає відводу, однак недостатня кваліфікація не належить до таких.

¹⁰ Про оціночну діяльність в Республіці Казахстан: Закон Республіки Казахстан від 30.11.2000 р. № 109 зі змінами, внесеними Законом РК від 09.11.2009 № 197-IV. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1020914#pos=0;0

Перекладачем може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється судочинство чи ведеться виконавче провадження, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими¹¹.

Забезпечення участі перекладача у виконавчому провадженні є важливою гарантією дотримання прав сторін насамперед у транснаціональному виконавчому процесі, що покликана забезпечити дотримання принципу рівності та забезпечити національний режим для іноземців. Реалізація зазначеної гарантії, в числі іншого, здійснюється шляхом надання стороні права не лише клопотати про залучення перекладача, але й самостійно обирати та запрошувати такого.

Республіка Молдова. Згідно з ВК РМ перекладачем може бути особа, яка отримала дозвіл на здійснення даної діяльності в установленому законом порядку, тоді як в Україні достатньо, щоб особа вільно володіла відповідною мовою. Витрати на залучення перекладача несе учасник, який побажав його залучення. Судовий виконавець попереджає в письмовій формі перекладача про відповідальність, яку він несе відповідно до положень Кримінального кодексу.

Республіка Казахстан. Згідно ЗРК при вчиненні виконавчих дій учасники виконавчого провадження у разі, якщо вони не володіють мовою, на якому ведеться виконавче провадження, можуть за власною ініціативою або за пропозицією судового виконавця запросити перекладача. Перекладачем може бути будь-яка повнолітня дієздатна, не зацікавлена у справі особа, що володіє мовою, знання якої необхідне для здійснення виконавчих дій. Перекладач має право на винагороду за свою працю, яка відноситься до витрат на проведення виконавчих дій. У разі завідомо неправильного перекладу перекладач несе відповідальність відповідно до законів Республіки Казахстан, про що він попереджається судовим виконавцем.

Отже, законодавство, хоч і регулює можливість та обов'язок залучення тих чи інших осіб до виконавчого провадження, проте окремі аспекти залишаються або не врегульованими взагалі, або сформульовані недостатньо чітко. Вважаємо за доцільне розмежувати, за яких обставин залучається експерт, а за яких – спеціаліст. Враховуючи відмінний правовий статус цих суб'єктів з огляду на відповідальність, що може застосовуватися до них, невірним видається узагальнення підстав залучення зазначених учасників без розмежування функцій спеціаліста та експерта у виконавчому провадженні. Порівняльний аналіз з нормами законодавства інших країн свідчить, зокрема, про необхідність додаткового врегулювання порядку залучення суб'єкта, що здійснює оцінку майна у галузевому законодавстві, яке регулює примусове

¹¹ Про оціночну діяльність в Республіці Казахстан: Закон Республіки Казахстан від 30.11.2000 р. № 109 зі змінами, внесеними Законом РК від 09.11.2009 № 197-IV. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1020914#pos=0;0

виконання. Такий порядок мав би передбачати швидкий та без зайвих бюрократичних процедур вибір суб'єкта, оцінку із числа дозволених, що здійснюватиме оцінку. Це сприятиме пришвидшенню проведення оцінки та приведення рішення до виконання. Також варто чітко законодавчо визначити вимоги до кваліфікації осіб, яких може бути залучено в якості перекладача, особливо якщо такий визначається виконавцем, та розширити підстави для відводу такого перекладача, зокрема у зв'язку із недостатньою кваліфікацією або неможливістю порозумітися із суб'єктами, для яких такий переклад здійснюється. Загалом законодавство, що регулює примусове виконання, необхідно удосконалювати не лише шляхом запозичення зарубіжного досвіду, а й з урахуванням темпів глобалізації та комп'ютеризації, що призводить до виникнення правовідносин, що належать до транснаціонального виконавчого процесу.

Malskyi Markian. Legal status of separate participants of enforcement proceeding: translator, expert, specialist, assessor of property

Extended summary. The article analyzes the peculiarities of the legal status of separate participants of the enforcement proceedings, namely, a translator, an expert, a specialist, a subject of assessment activity/ assessor. The research is dedicated to the grounds and procedure of involving of such subjects into enforcement proceedings in accordance with Ukrainian legislation, as well as to comparisons with the peculiarities of the legal status of such persons in certain foreign jurisdictions (Republic of Moldova and the Republic of Kazakhstan).

As activity or inactivity of the mentioned subsidiary participants of the enforcement process might significantly influence the course of the proceedings and affect rights and obligations of the parties to such proceedings, it is necessary to research and detect legal gaps and problems arising in law applying practice involving mentioned subject. Analysis of the abovementioned issues is also expedient due to the recent amendment of the enforcement legislation and necessity to bring the law applying practice and bylaws in line with current tendencies of the markets' globalization. Increased numbers of cross border disputes leads to increase of the transnational enforcement. Inadequately, transnational enforcement process as well as involvement of subsidiary participants of the enforcement into such proceedings significantly lacks legal regulations and its analysis in the legal doctrine.

In the result of the research it is recommended to improve the procedure of involvement of a translator, an expert, a specialist, a subject of assessment activity. Inter alia, it is suggested: to specify demands to translator's qualification; to expand the grounds of disqualification of the translator, expert, specialist, subject of valuation activity based on lack of their qualification; to distinguish the grounds of involvement of expert and specialist; to specify the procedure of determination of subjects of assessment activity.

Keywords: enforcement proceeding, subjects of enforcement proceeding, participants of enforcement proceeding, transnational enforcement process.